

Internet in het gezin – hoe ga je ermee om?

*Handreiking voor christenen
in het digitale tijdperk*

David Clark

Dit boek is opgedragen aan mijn kinderen, Sarah en Tim.

David Clark

Internet in het gezin – hoe ga je ermee om?

© Uitgeverij De Banier, Apeldoorn – 2013

Uitgegeven door Day One Publications, www.dayonebookstore.com

Oorspronkelijke titel: You, your family and the internet

Vertaling: Pieter Ariese

Ontwerp omslag en vormgeving binnenwerk: André Kikkert

Foto omslag: Sjaak Verboom

ISBN 97890336 03204

www.debanier.nl

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met Mediawijzer. Stichting Mediawijzer (www.mediawijzer.nl) is een interkerkelijk samenwerkingsverband van diverse organisaties op het gebied van media, opvoeding, onderwijs en jeugdwerk. Mediawijzer wil richting geven aan jongeren, ouders en andere opvoeders over ontwikkelingen op het gebied van ict en nieuwe media.

Verwijzingen naar de Bijbel zijn overgenomen uit de Statenvertaling.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INTERNET in het gezin

Hoe ga je ermee om?

Handreiking voor christenen
in het digitale tijdperk

AANBEVELING

Wereldwijd zijn twee miljard mensen verbonden met internet. In de Verenigde Staten heeft bijna 80 procent van de inwoners toegang tot het web, in Nederland is dat maar liefst 95 procent. Elke dag gebruiken we internet. Toch bevatten we maar ten dele de ongekende mogelijkheden en de enorme invloed van dit netwerk. David Clark geeft met zijn begrijpelijke uitleg de lezer inzicht in de werking van internet. Hij gaat nog een stap verder en belicht ook de geestelijke gevolgen, zowel positief als negatief. Predikanten, ouders en onderwijzers zullen dit boek zeer kunnen waarderen. Dat geldt voor elke christen die, net als ik, worstelt om bij te blijven in het al maar uitdijende digitale universum en die daarbij Gods eer en het welzijn van onze gezinnen en de christelijke gemeente op het oog heeft.

Dr. Joel R. Beeke, rector van het Puritan Reformed Theological Seminary in Grand Rapids, Michigan

INHOUD

Voorwoord	6
Voorwoord bij de Nederlandse editie	8
1. Inleiding	14
2. Nou en?	17
3. Het kwade, het goede en een stukje geschiedenis	27
4. Communicatie	35
5. Facebook en de revolutie van de sociale netwerken	43
6. Porno	56
7. Als het gratis is, dan bent u het product	66
8. Internetgames	77
9. Internetgokken	86
10. Nieuws en opinie	94
11. Vijf leerzame uitgangspunten	104
12. Vijf uitgangspunten voor de praktijk	116
Over de auteur	127
Dankwoord	128

VOORWOORD

Vandaag de dag is informatietechnologie niet meer weg te denken uit ons leven. Dat geldt in het bijzonder voor de snel groeiende virtuele wereld van het internet.

Internet negeren is geen optie. Zoals alle technologie kan internet ge- en misbruikt worden. Ouders dienen te weten hoe ze hun kinderen moeten leren omgaan met de talloze mogelijkheden. Leraren moeten begrijpen hoe hun leerlingen internet kunnen gebruiken. Predikanten moeten weten hoe internet werkt, zodat ze het kunnen gebruiken om hun boodschap, dé Boodschap, te verspreiden en hun gemeente te behoeden voor virtuele valkuilen. We moeten allemaal greep krijgen op dit krachtige instrument, zodat we het kunnen gebruiken tot eer van God.

David Clark is als geen ander in staat de materie uit te leggen. Na zijn studie computerwetenschappen werkte hij meer dan dertig jaar met internet. In begrijpelijke taal legt Clark uit hoe internet in toenemende mate bepaalt hoe mensen communiceren en gemeenschappen vormen. Hij laat zien hoe mensen producten verkopen en trends analyseren via het web. En dat ze via datzelfde internet games spelen en hun geld vergokken, contact houden met verre vrienden, hun ziel beschadigen met porno, nieuws delen en nieuws maken door razendsnel grote mensenmassa's te mobiliseren.

Dit boek biedt echter meer dan alleen wat uitleg over technologie. Clark zet ook een koers uit voor christenen langs de gevaren, misleidingen en kansen van internet. Hij laat zien dat internet niet alleen een deur opent naar informatie en afbeeldingen, maar toont tegelijkertijd dat hetzelfde web anderen informatie geeft over ons en onze levens. Hij waarschuwt voor het valse gevoel van privacy en vrijheid dat internetgebruikers ervaren,

terwijl hun acties vergaande publieke gevolgen kunnen hebben.

Clark roept herhaaldelijk op tot wijsheid en zelfbeheersing bij het gebruik van internet. Dit is een roepstem voor iedereen, ongeacht leeftijd. Gods genade leert ons dat we ons verre dienen te houden van goddeloze begeerten en oprecht voor God moeten leven (Titus 2:12). Dat betekent niet alleen dat we foute websites moeten mijden. Het is ook een opdracht om de tijd uit te kopen voor God (Efeze 5:16).

Het is mijn wens dat God dit boek wil gebruiken om ons zout zoutende te houden en ons licht helder te laten schijnen tot alle volken onze Vader verheerlijken.

Joel R. Beeke

VOORWOORD BIJ DE NEDERLANDSE EDITIE

Mijn naam is Stella Lycos, 16 jaar oud. Ik maak me grote zorgen over een paar dingen die ik met u wil bespreken. Mijn vriendinnen en ik ondervinden op dit moment hinder van de advertentie-industrie. De hele tijd, elke dag, het hele jaar door, worden er afbeeldingen, slogans, merken en andere vormen van advertenties op ons afgevuurd. Toen ik op de basisschool zat, hoorden we weleens iets over lichaamsbeeld, gevoel van eigenwaarde en hoe we ons moesten voorbereiden op het voortgezet onderwijs en ons verdere leven. Ik luisterde ernaar, maar maakte me nergens zorgen over. Ik had het idee dat zelfrespect en lichaamsbeeld ongeveer net zo belangrijk waren als het invullen van een belastingformulier.

Maar nu ik het voortgezet onderwijs volg, dringt tot me door dat de manier waarop vrouwen en meisjes afgebeeld worden in media en advertenties veel meer te maken heeft met lichaamsbeeld en zelfrespect dan ik ooit had kunnen denken. Het ligt voor de hand om te zeggen dat je toch zelf kunt kiezen waar je naar luistert en wat je bekijkt, en dat je kunt overslaan wat je zelf wilt. Maar als je constant gebombardeerd wordt met boodschappen die ons vertellen dat we te dik zijn, of te dun, dat we niet in de goede stemming zijn of niet de juiste kleren dragen, dat we eens uit moeten gaan en feestvieren en daarbij toch goede cijfers kunnen halen en de vlotte jonge vrouwen worden die we behoren te zijn – dat is moeilijk. (...)

Bij ons op school is pesten niet toegestaan. Maar mijn vriendinnen en ik worden elke dag gepest – en meestal niet door andere tieners. We worden gepest door de media en de adverteerders. Als die ons elke keer weer vertellen dat we tekortschieten, leidt dat tot schade aan onze geest, misschien zelfs blijvende schade.

Australische media publiceerden 21 juli 2013 een brief van Stella Lycos, waaruit hierboven enkele alinea's zijn overgenomen. Stella oogt als een vrolijke tiener, maar is kennelijk erg bezorgd. Het is heel moedig van haar dat ze aandacht vraagt voor deze zwarte kant van sociale media: de advertentiemarkt die ons doet geloven dat we van alles missen dat we in ons bezit moeten proberen te krijgen.

Stella doorziet wat veel internetters amper beseffen. Adverteerders hebben met de sociale media een volstrekt nieuw middel in handen om advertenties zo goed mogelijk af te stemmen op de persoonlijke smaak van de lezer of kijker. Advertenties moeten natuurlijk opvallen en niet zelden strelen ze daarbij de ijdelheid van hun doelgroep of prikkelen ze hun hebzucht. Maar door sociale media doen adverteerders dat nu bovendien precies op maat, afgestemd op leeftijdsgroep en leefwijze, mediagebruik of voedingspatroon. Dat maakt de invloed ervan des te groter.

Waar Stella Lycos aandacht voor vraagt is dat deze advertenties, zeker bij pubers, veel onzekerheid en zelfs minderwaardigheidsgevoelens kunnen veroorzaken. In een interview in *The Sydney Morning Herald* noemt ze nog een ander probleem, dat minstens zo belangrijk is: de reacties van vrienden en vriendinnen. Een adverteerder is altijd nog een buitenstaander vergeleken met de eigen vriendenkring. De journaliste die haar interviewde, vergeleek sociale media met het spiegeltje aan de wand dat antwoord geeft. 'Terwijl tieners vroeger zichzelf zorgvuldig inspecteerden voor de spiegel in hun slaapkamer om zich af te vragen of ze er leuk uit zagen, hoeven ze nu alleen een 'selfie' op het internet te plaatsen en de hele wereld zal het hen vertellen.'

Een 'selfie'? Probeer dat niet op te zoeken in een woordenboek. Steeds meer smartphones zijn uitgerust met een tweede camera, aan de kant waar ook het scherm zit, zodat je eenvoudig een

zelfportret, een selfie, kunt maken. Met datzelfde mobieltje kun je die foto onmiddellijk versturen naar Facebook en delen met je vrienden. Facebook en de tientallen broertjes en zusjes daarvan, zoals Instagram, Pinterest en Tumblr, zijn de spiegels die direct antwoord geven.

Met het verhaal van Stella Lycos zitten we midden in het thema dat dit boek behandelt. Wat doen sociale media met ons? En moeten we ons zorgen maken over die invloed? Veel ouders vinden dat een moeilijke vraag. Neem bijvoorbeeld die selfies. Vroeger lieten mensen ook zelfportretten maken en de ijdelheid was in die tijd niet minder. Maar de schaal waarop het nu gebeurt en het gemak waarmee iedereen erop kan reageren, is onvergelijkbaar anders.

Ouders raken gemakkelijk in verwarring door de vele artikelen die in de media verschijnen over computers, internet en sociale media. De rapporten spreken elkaar soms tegen en het is niet eenvoudig om er conclusies aan te verbinden. Dat illustreert meteen het belang van een boek als dit, dat uitstijgt boven de waan van de dag.

David Clark zet in dit boek zaken op een rij die we deels wel weten: internet verandert de wereld ingrijpend. Het verschil is dat hij het zegt als een deskundige die dit terrein al tientallen jaren volgt, als een betrokken christen en als iemand die bij sociale media niet uitsluitend in termen van gevaren denkt.

Dat laatste is belangrijk. Het is niet moeilijk, soms zelfs verleidelijk, om alleen te spreken over de grote gevaren van internet. Die zijn er, en Clark verbloemt ze niet. Terecht, want bij een beschouwing over sociale media hoort die schaduwzijde nadrukkelijk aan bod te komen. Ik ontmoet ouders die letterlijk in tranen zijn en zich geen raad meer weten met hun kind. Ze willen ernst maken met de belofte die ze bij de doop van hun kind hebben

afgelegd, maar zien hun zoon of dochter wegglijden in een tunnel waar ze hen niet meer kunnen bereiken. Het water staat deze ouders aan de lippen en ze willen geen goed woord meer horen over laptops of mobieltjes. Begrijpelijk. Ook zij moeten dit boek lezen, om de achtergronden te leren kennen van digitale media en in te zien waar hun kind mee bezig is. Als je als ouder niet begrijpt waarom iets een kind aantrekt, zal het je ook niet lukken om het gesprek met het kind erover aan te gaan. Wie nooit gerookt heeft, kan nauwelijks begrijpen waarom het zo moeilijk is om ermee te stoppen.

Clark laat in dit boek echter zien dat ouders zich door deze ontwikkelingen niet hoeven te laten verlammen. De adviezen die hij geeft, zijn praktisch en realistisch. Soms vragen ze om radicale keuzes, zoals de schermloze dag, een aparte gezinsavond, het gebruik van internetfilters en het onderling verantwoording afleggen om verslaving te bestrijden. Toch ben ik ervan overtuigd dat zulke maatregelen nuttig en heilzaam zijn. In het belang van ons gezin of ons persoonlijk leven is gemakzucht uit den boze.

De auteur voegt aan zijn conclusies en adviezen telkens een aantal Bijbelteksten toe ter bezinning. De gespreksvragen helpen om deze moeilijke thema's in Bijbels perspectief te bezien. De lezer mag daarbij niet uit het oog verliezen dat de Amerikaanse auteur schrijft vanuit zijn eigen theologisch klimaat. Daarbij kiest hij soms andere formuleringen en legt hij weleens andere accenten dan we in Nederland gewend zijn. Dat doet echter niets af aan de rode draad die Clark door zijn boek heen heeft geweven en die voluit Bijbels is: over de mens die geneigd is tot alle kwaad, die zijn driften niet kan beteugelen en gemakkelijk verslaafd raakt, over de noodzaak en de mogelijkheid van bekering, over het geloof in de Heere Jezus Christus en over een leven als vreemdeling op reis naar de eeuwigheid. Daarbij legt Clark – terecht –

steeds de nadruk op ieders persoonlijke verantwoordelijkheid. Die geldt niet alleen bij het mijden van het kwaad en de verleiding daartoe, maar ook bij het gebruik van media om je taak en roeping als christen in deze maatschappij te vervullen.

Natuurlijk zijn er bij een boek als dit altijd onderwerpen te noemen die ontbreken of die uitgebreider aan de orde hadden kunnen komen. Clark noemt bijvoorbeeld dat nieuwe media ook mogelijkheden bieden voor christenen, zoals het geven van het goede voorbeeld in het contact met andersdenkenden of het verspreiden van de boodschap van het Evangelie. Dat is geen eenvoudig thema en dit zou verder uitgewerkt mogen worden met concrete handreikingen. Ander voorbeeld: Clark geeft een aantal adviezen met betrekking tot internetfiltering, maar gaat nauwelijks in op filtering van smartphones, terwijl daar veel vragen over leven.

Een probleem met boeken over digitale media is dat ze soms al achterhaald zijn voor ze van de drukpers rollen. Aan de ene kant geldt dat ook hier: de lezer vindt hier niets over Pinterest, Instagram of WhatsApp. Dat is niet zo erg, omdat dit boek veel waardevolle adviezen bevat over andere bekende media en sociale netwerken. Die zijn ook van toepassing op nieuwe ontwikkelingen, zodat het boek toch niet snel gedateerd raakt.

In hoofdstuk 12 roept Clark op om binnen de christelijke gemeente als ambtsdragers en gemeenteleden, als ouders en kinderen, sterker op elkaar betrokken te zijn: door elkaar te waar- schuwen en door aan elkaar verantwoording af te leggen. Van dat laatste Bijbelse principe komt in de praktijk weinig terecht. Helaas, want dat kan juist, onder Gods zegen, een middel zijn om elkaar vast te houden in de storm die over ons heen komt. Clark verwijst daarbij naar die andere spiegel die ons antwoord geeft en ons niet vleit, de Bijbel: Maar vermaant elkander te allen

dage, zolang als het heden genaamd wordt, opdat niet iemand uit u verhard worde door de verleiding der zonde (Hebreeën 3:13, zie ook Titus 2:1–8).

Steeff de Bruijn

Dr. ir. S.M. (Steeff) de Bruijn (1962) is adjunct-hoofdredacteur van het Reformatorisch Dagblad en lector Nieuwe media in vorming en onderwijs bij Driestar Hogeschool. Hij is bestuurslid van Stichting Mediawijzer. De Bruijn is vader van zeven kinderen en woont in Achterberg.

1. INLEIDING

Dit boek is geschreven door een christen, voor christenen. Het is ook geschreven voor iedereen die dagelijks de invloed van internet ervaart in zijn of haar leven. Waarschijnlijk valt tegenwoordig ieder mens op onze planeet in deze categorie, direct of indirect.

Of we nu ouders zijn, grootouders, ambtsdragers of gemeenteleden, de meesten van ons hebben zich weleens afgevraagd hoe we moeten omgaan met de invloed van internet.

Velen slaan de Bijbel open voor een antwoord, maar daar vinden we geen enkele verwijzing naar internet. Mozes gebruikte geen iPad. De apostel Paulus hield geen weblog bij. De Vroege Kerk organiseerde geen evenementen via Facebook. Heel de Schrift, zowel het Oude als het Nieuwe Testament, werd geschreven vóór de boekdrukkunst, vóór het tijdperk van stoom, elektriciteit, auto's, vliegtuigen en al die andere innovaties die de manier waarop wij leven en met elkaar omgaan ingrijpend hebben veranderd.

Heeft de Bijbel ons vandaag de dag dan niets meer te zeggen? In dit boek stel ik dat niets belangrijker is dan het bestuderen en toepassen van het Woord van God, als we willen begrijpen hoe we in onze tijd hebben te leven. Er is namelijk niets fundamenteel veranderd in wie we zijn. De Bijbel staat vol met wezenlijke uitgangspunten die we op een effectieve manier kunnen toepassen op onze manier van leven, nu en in de toekomst. Het probleem is niet dat de Bijbel verouderd is, maar veeleer dat wij niet bereid zijn om na te denken over hoe we principes als zelfbeheersing, verantwoordelijkheid en goed rentmeesterschap in onze tijd moeten toepassen.

Bijbelse principes zijn tijdloos. Ze kunnen worden toegepast zelfs wanneer de moderne technologie elke paar maanden weer lijkt te

veranderen. Dit boek is daarom geen voorschrijvende handleiding. Hoewel velen er wellicht mee geholpen zouden zijn, erger ik me altijd aan dergelijke boeken. Omdat ze ervan uitgaan dat, als de lezer het voorgeschreven recept maar volgt, alles wel goed zal komen. Dit boek daarentegen wil een handreiking zijn bij het uitdenken hoe u internet het beste kunt gebruiken in uw eigen, unieke situatie.

Dit boek is daarom niet filosofisch of polemisch. Het is niet mijn bedoeling discussie uit te lokken, hoe interessant dat ook kan zijn. Het biedt evenmin een voorspelling van de toekomstige ontwikkeling van het internet. Na dertig jaar ervaring op dit gebied kan ik één ding met zekerheid zeggen: vrijwel alle voorspellingen zaten eraan.

Dit boek beoogt vooral praktisch te zijn. Ik probeer de belangrijkste internettoepassingen te identificeren, te duiden en uit te vinden hoe ze ons leven beïnvloeden. Vervolgens trek ik lijnen naar Bijbelse principes die kunnen worden toegepast in bepaalde situaties die de technologie aangaan, met name in onze interactie met anderen, onze kerken en families. Ik ben christen. Dit boek is gebaseerd op wat wel genoemd wordt 'joods-christelijke waarden', dezelfde waarden die hun oorsprong vinden in de Bijbel en die nog steeds ten grondslag liggen aan vele democratieën. Op basis van deze waarden zullen we uitgangspunten definiëren die tijdloos en verstandig zijn en die we kunnen toepassen op de manier waarop we omgaan met de invloed van internet.

In de eerste twee hoofdstukken doorlopen we een aantal basisbeginselen. Daarna bekijken we verschillende toepassingen, om af te sluiten met een samenvatting van de belangrijkste principes en mogelijkheden.

Aan het einde van de meeste hoofdstukken zijn discussievragen opgenomen. Deze kunt u tijdens Bijbelstudie, jeugdvereniging

of boekbesprekingen gebruiken om verder na te denken over de besproken thema's. Ook vindt u verwijzingen naar de Bijbel. Het verdient aanbeveling deze voorafgaand aan de discussie te lezen, zodat het gesprek gestuurd wordt door wat God ons heeft te zeggen.

Het is makkelijk om de alarmklok te luiden over internet. Veel lastiger is het om de toepassingen ervan objectief te bekijken, de echte gevaren uit de weg te gaan en tegelijkertijd de bijzondere mogelijkheden op een verstandige en productieve manier te gebruiken. Dat is het doel van dit boek. Als die opzet slaagt, ook al is het maar voor een klein deel, dan is mijn gebed dat u hierdoor wordt aangespoord in uw ijver om onze Heere Jezus Christus te dienen en te prijzen. Hij, Die soeverein is over alles en alle dingen draagt door het woord Zijner kracht (Hebreeën 1:3). Want er komt een dag dat wij rekenschap moeten afleggen over de mogelijkheden die Hij ons gaf (Lukas 12:48). Laten we deze mogelijkheden niet verspelen!